

DUNGENSE HISTORIËN

Onafhankelijk Tijdschrift voor de Geschiedenis van Den Dungen

3^e jaargang, november 2009
Dit is nummer 9, het Boschpadnummer.

Redactie: Tien van Alebeek, Martin Boselie, Leo van Minderhout, Tonny Mulders, Rien van Nuland, Piet Schakenraad en Erwin Verzandvoort.
Redactieadres: Groot Grinsel 25, Den Dungen, telefoon 073 5942088
of leovanminderhout@hetnet.nl

Inhoud

Voorwoord van Buurtvereniging D'n Boschpad	94
Den Boschpad in de herinnering van Henk van Osch	95
Het winkeltje van Thé en Riekske den Otter	97
De herberg van Harrie Smits	98
De Mariaschool	99
De slagerij van Toon, Jan en Ton Cooijmans <i>den Boj</i>	100
Hoe de bomen verdwenen	101
Donksestraat 19	102
Toon van de Westelaken	103
Jan van Lieshout en Toos Venrooij	105
Harrie <i>van Thijsse</i> van der Steen	106
De verbouwing van de potstal van Boschpad 28	107
De familie Post - Broeren	108
Huisarts aan den Boschpad	109
De paters Jan en Bert en tante Pietje (zuster Roberta) Sleutjes	111
Van de Koeving	112
Driekske van Alebeek en Lientje Schouten	114
Van Doorn	116
De grote brand van 1865	118
Het winkeltje van Jan en Leentje Schouten	120
Harrie Schakenraad	121
Het huis van Schakenraad	122
Smits en Van der Heijden van den Boschpad	123
Marinus van der Steen en Hanneke Broeren	124
Het Huishouden van Keer A1	126
Boomkwekerij Van den Berk	131
Noten	132

De foto op de omslag is op den Boschpad bij nr 30 gemaakt omstreeks 1948. De kinderen zijn Henk van der Steen, Annie van der Steen en Jet Smits.

BUURTVERENIGING D'N BOSCHPAD

Voor u ligt het boekje dat wij, buurtvereniging en redactie, hebben gemaakt over onze buurt en haar bewoners. Onze buurtvereniging is opgericht op 19 maart 1998 in het café *de jongen boer* (zie blz 98). Ons clublokaal is nu bij *Boer Goossens*.

Bij het oprichten van de buurtvereniging werden 2 doelen gesteld: het bevorderen van de contacten in de buurt en het verdedigen van de belangen ervan.

Onze jonge buurtvereniging heeft nu 36 lidadressen, wat neerkomt op 77 volwassenen en 23 jeugdleden. Ook enkele bewoners van van Flaas en Reijndersstraat zijn inmiddels lid.

Door de jaren heen is gebleken dat ook oud-bewoners van d'n Boschpad na hun verhuizing heimwee hadden naar hun gezellige buurt. Wij bieden daarom de mogelijkheid om lid van onze vereniging te blijven en daarmee de kennissen- en vriendenkring in stand te houden.

Door het jaar heen organiseren wij activiteiten zoals bowlen, fietstocht, zwemmen, jeu de boule, barbecue, uit eten met de buurt, paaseieren zoeken, bedevaart naar de Sint Jan, kaartavond, kerststukjes maken, enz. Ook doen we al jaren mee met de gemeentelijke zwerfvuilactie. Nu verdiepen wij ons in de geschiedenis van onze buurt, vooral de recente.

Wij hopen dat de inhoud van dit boekje bij u, lezer, herinneringen naar boven zal brengen. Zo van *och ja en goh, dat waren we helemaal vergeten*.

Wij zijn de huidige en voormalige bewoners van d'n Boschpad dankbaar voor het afstaan van niet eerder gepubliceerde foto's en voor het schrijven van de verhalen.

Kerststukjes maken in 2003.

D'n Boschpad in de herinnering van Henk van Osch

Elke dag in 1948 met de fiets naar school. Je kon op drie manieren naar Den Bosch: langs de kanaal, over de *Pètteler* en over d'n Boschpad. Maar als je in *'turp* woonde, ging je vanzelfsprekend over d'n Boschpad want dat was het gerichtst. D'n Boschpad was toen een smal fietspad evenwijdig aan een karrenspoor, met puin en sintels redelijk verhard en berijdbaar totdat het had geregend. Als je dan geen spatlap op je fiets had, kwam je onder de modder thuis.

Annie van der Steen in 1952 op de fietspad net voorbij de café van titel Van der Steen. Foto mevr. Annie van Engelen - van der Steen.

Het was zo smal dat je moest oppassen niet in het stuur te haken van een tegenligger, zeker als dat een verliefd stelletje was, dat naast elkaar wilde blijven rijden zolang het uit het zicht was van het kerkvolk. Het fietspad en het karrenspoor begonnen zodra je goed en wel de meisjesschool annex kleuterschool voorbij was.

Langs d'n Boschpad stonden enkele boerderijen. Rechts het hoekhuis van Anna en Kiske van Schaik (nr. 30). De waterput precies op zijn plaats tegenover de voordeur, zodat – zoals de overlevering wilde – de bokkenrijders de deur niet met een karrenwiel konden rammen. Kiske boerde niet want Anna had geërfd en zodoende de schaapjes op het droge gebracht. Ze hielden wel een geit omdat de melk van de *mien*, zoals Anna haar geit noemde, gezonder was dan van een koe. Bovendien goedkoper.

Iets verderop de boerderij van Driekske van Alebeek (nr. 42). Die stond op de hoek met het *Mùlkstrùtje*. Die boerderij had twee bijzondere dingen. De kap was niet met riet maar met stro gedekt. Stro was goedkoper dan riet, maar het moest veel vaker 'opgestopt' worden, wat met de lage lonen nu ook weer niet zo'n bezwaar was. Je hield in ieder geval je geld langer in je zak. Verder was de potstal niet vervangen door een moderne grupstal. En al poepten de paar koeien zich in de winter niet omhoog tot de zolder, in het voorjaar betekende een potstal zwaar werk als de mest gebroken moest worden. Een lekkend dak of niet, zwaar werk of niet, Driekske had altijd goeie zin. Hij ging door het leven alsof hij altijd met de harmonie op stap was. Zijn vrouw keek ernaar met een toegeeflijke glimlach.

Als je de *Flós* gepasseerd was, kwam je bij de Keer. Daar stond de schutskooi waarin een losgebroke kalf kon worden gestald tot de rechtmatige eigenaar het op kwam halen. Ik heb ze al die jaren niet één keer in gebruik gezien.

Het laatste huis, het huis van Toon van der Steen, stond wat vreemd dwars op de weg (nr. 60). Het stond ook wat hoger op de ter plaatse wat bredere dijk.

Na den dijk hield elke bebouwing op en kwam je in 'de polder'. Het was een prachtig gebied. Op plaatsen wat drassig, smalle slootjes behalve de wat bredere *vortgraaf*. In het voorjaar tuimelden de grutto's en Kieviten boven je hoofd en riepen om het luidst hun roep; je

hoorde het voorjaar voor je het zag. Na de grutto's kwamen pas de boterbloemen en nog veel later de margrietten. Die margrietten waren van belang. Je kon ze plukken en in bosjes van 25 stuks op dinsdag verkopen voor 1 cent aan een vrouwtje dat ze de volgende dag mee naar *Bosse mèrt* nam. Ik weet niet meer hoe ze heette; als mijn geheugen me niet bedriegt woonde ze in het huis op het Grinsel waar later de sloperij werd gevestigd.

Een cursus voor de jonge boerenstand in 1941. Achter hen de onverharde Boschpad en de dijk. Op de bovenste foto Boschpad 56-58 en op de onderste nr. 54. De personen zijn ons onbekend, ook de melkers. Foto Rien Smits.

Er was maar één herkenningspunt in de polder: enkele oude, eerbiedwaardige bomen. Deze stonden op een lichte welving in het land op een plaats waar vroeger een klooster had gestaan. Er hing een sfeer van geheimzinnigheid rond deze bomen. Het was alsof er altijd enige donkerte en wat mist rond de stammen was samengetrokken. Misschien hadden ze bij het kloosterkerkhof gestaan en hadden ze daarom

iets treurigs over zich. Van het klooster was niets meer over dan de naam 't klooster. Als er geploegd was, kwamen er stenen boven en soms de stenen kop van een Goudse pijp, goed genoeg om op te rapen maar niet bijzonder genoeg om te bewaren. Na het Klooster was je al vlak bij de oprit naar de kanaaldijk. De energie die je verbruikte om er tegenop te fietsen, kreeg je met rente terug als je naar huis ging, al zal mijn natuurkundeleraar zich omdraaien in zijn graf over mijn bewering over die rente.

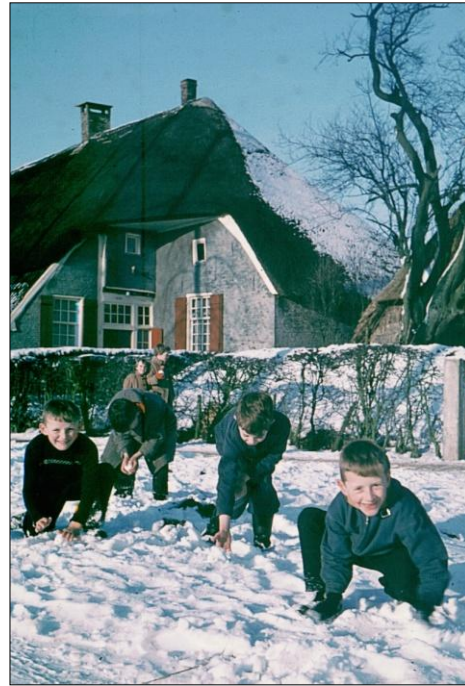
D'n Boschpad in 1960, voordat de straat verhard werd. Links de fietpad. Foto Walter van der Westelaken (daar staat hij).

D'n Boschpad had ook een hatelijke hebberigheid. Als je naar school ging had je altijd tegenwind en als je naar huis fietste had je de wind van voren. De pad had nog om een andere reden een slechte naam. De meisjes werd ontraden deze weg te gaan in de stille uren overdag en in de late uren 's avonds. Er werd rondgefluisterd dat die en die daar en daar ternauwernood was ontsnapt aan grijpgrage handen. Een keer niet ontsnapt en er zou een zwangerschap op gevolgd zijn; maar later in de dracht kwam er toch een bruidegom op de proppen en dat was geen perfide Bosschenaar. De meisjes moesten maar langs de kanaal fietsen, daar was meer verkeer. Aan de knapen werd deze raad niet gegeven want pedofilie is pas later uitgevonden; die bestond destijds nog niet.

Een verhaal over d'n Boschpad uit mijn anekdotenboek. De befaamde pastoor Goulmy was niet gewoon een blad voor de mond te nemen.

Nu wilde het geval dat enkele meisjes in Den Bosch naar de naailes gingen terwijl de zusters in het dorp ook naailes gaven. De pastoor op Zondag vanaf de preekstoel: "Ons *mèskes* gaan in Den Bosch naar de naailes, terwijl onze zusters even goed naailes geven. Ze gaan zeker naar Den Bosch om op de terugweg de naailes langs den Boschpad nog eens te oefenen". Het dorp in rep en roer; er werd wekenlang schande over gesproken maar effect had het wel, de schapen bleven in het hok.

Adrie, Fons, Albert en Martien Sleutjes in de sneeuw bij Boschpad 30. KADD, dia 4.44, gemaakt in 1957/1958.

Het winkeltje van Thé en Riekske den Otter

Boschpad 5

door de zoons Frans en Jo den Otter

Tussen het spinhuis (gevangenis naast het gemeentehuis) en de meisjesschool (nu de Blauwe Scholk) stond het winkeltje van Thé en Riekske den Otter. Zij hadden na hun trouwen, in 1948, de winkel overgenomen van de vader van Thé, Wout den Otter. Wout was getrouwd met Fransijn van den Brand en

Het winkeltje ingeklemd tussen school en spinhuis. Let op de boom! Foto Jan Cooijmans.

werd daarom Wout van Sijne genoemd, of Wout Sijn. De winkel was een gezellig klein kruidenierswinkeltje waarin je losse suiker, wasmiddelen (Spik & Span), klompen en vleeswaren kon kopen. In het winkeltje, pal naast de meisjesschool, verkocht men natuurlijk ook snoep. Twee Belga's of unne Bazooka voor 5 cent, stroopsoldaatjes, zoethout en *jódevèttten*. Tussen de middag was het altijd even druk met meisjes die snoep kwamen kopen. Voor aan de winkel hingen verschillende snoep- en sigarettenautomaten. Ook kon men hier gasflessen en petroleum kopen. In die tijd had men nog geen aardgas. In het begin alleen en later met zijn zoons bracht Wout de eerste dagen van de week in het gehele dorp vele liters petroleum huis aan huis bij zijn klanten en deed Riekske de winkel. Op woensdag haalde hij de boodschappenboekjes op bij zijn klanten om op vrijdag de boodschappen weer aan huis te bezorgen. Dat kon toen nog, dat was service. In het weekend kon men, als Thé of Riekske thuis waren, ook terecht. De meeste mensen wisten de weg achterom en kochten dan na sluitingstijd hun boodschappen. Zelfs voor de nachtmis met Kerstmis liepen de mensen achterom. Dit moet je nu maar eens proberen bij de Jumbo. Tijdens de kermis kon je het win-

keltje ook niet mislopen. Voor op straat bouwde Thé zijn houten kraam op waarop hij zijn klanten snoep aanbood. Zuurstokken, kaneelstokken, wijnballen en niet te vergeten hele grote spekken. Menig Dungenaar heeft daar nog een snoopke gekocht.

De heropening na de verbouwing; het jaar is onbekend. Links Thé, in het midden Riekske. Rechts burgemeestersvrouw Van Voorst tot Voorst.

Cobie Bakx - van Doorn herinnert zich: Voraan op den Boschpad woonde Thé den Otter, getrouwd met Riek van Alebeek, en die hadden een kruidenierswinkeltje. Thé was de zoon van Wout *Sijn* die volgens mij bij Thé inwoonde. Aan de voorkant van de winkel hing een snoepautomaat en daar gingen wij op zondag

voor 1 kwartje snoep uit halen. Het lekkerste was een cliever, een karamaplak van vierkante stukjes. Maar de automaat was ook gevuld met topdrop, en Chiclets kauwgom. Binnen kon je stroopsoldaatjes, *jóddevètten*, snoeppapier, of 2 Belga's voor 1 stuiver kopen.

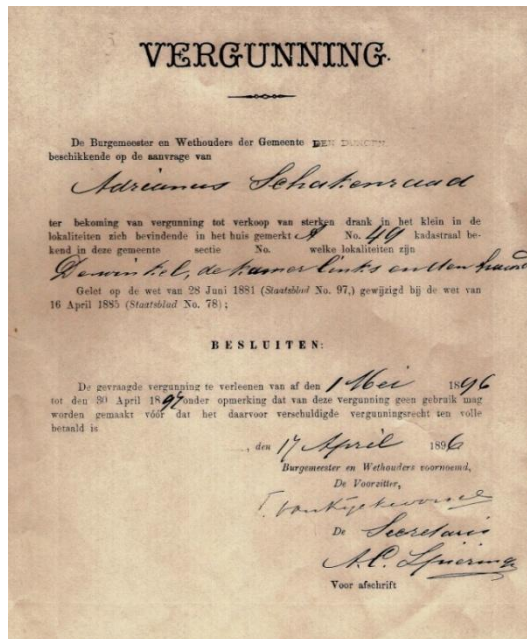

Flessen wijn in de vernieuwde dorpswinkel hebben niet mogen baten. Ze gingen het toch ergens anders halen, liefst gemotoriseerd. De keurslager op de foto kwam de werking van de nieuwe apparaten uitleggen.

De herberg van Harrie Smits

Boschpad 2

Na een brand werd het café herbouwd in 1912 door Adriaan Schakenraad, bijnaam *d'n Brabander*, voor zijn dochter Paulina, die trouwde met Harrie Smits.

Vergunning voor het schenken van sterke drank, 1896 (boven).

Wout van de Westelaken en Roos Smits. achter het vernieuwde buffet (links).

Het heette hier cafe 't *gilde* vanaf ongeveer 1958, daarna café *De Roos* rond 1976 en een tijdje *de jongen boer*.

In de keuken van Boschpad 2 in 1950. Toos, Paulina Smits - Schakenraad, Rosa en Jos Smits. Let op de bromoliemachientjes en kranten tegen het spatten. Foto Paulien van de Westelaken - Van de Westelaken.

De Mariaschool

Toen pastoor Henricus van Beurden in 1856 in Den Dungen aantrad was er alleen maar een openbare school. Dat er geen katholiek onderwijs gegeven werd vond hij maar niets en hij wilde zelf een R.K. bijzondere lagere school stichten. Om dit te bereiken liet hij in 1869, met het geld van de parochianen, een klooster bouwen. In het klooster begonnen de zusters van Schijndel een meisjesschool.

In 1894 kocht het kerkbestuur aan de Boschweg een stuk grond waarop een nieuwe drieklassige meisjesschool, in de volksmond "de meskesschool" werd gebouwd. In 1917 werd de school vergroot. Hij kreeg de uiterlijke vorm die het gebouw nu nog grotendeels heeft.

Op haar knieën Helma Goossens; voor het bord Jet van der Steen; 4^e en 5^e klas, 1958; Foto- en dia-verzameling KADD, dia 5.4.

Maria Smits; 3^e klas, 1958; KADD dia 5.5.

Toen er in het dorp een nieuwe jongensschool *Sint Jozef* werd gebouwd kon de meisjesschool niet achterblijven en werd het *De Mariaschool*. Na meer dan honderd jaar mochten er in 1978 voortaan ook jongens naar de Mariaschool. Vanaf 1869 tot 1976 waren alle hoofden en veel onderwijzeressen lid van de congregatie van de Zusters van Schijndel. De zusters hebben ongetwijfeld een bepaald stempel op de school gedrukt.

In 1979 zou de school moeten worden aangepast aan de eisen van de tijd, maar om praktische redenen zag men daar van af en besloot men om een nieuwe school aan de Veldstraat

te bouwen. Het kerkbestuur, die eigenaar van de Mariaschool was, verkocht het gebouw aan

de gemeente. In 1984 werd het pand verbouwd tot het gemeenschapshuis *De Blauwe Scholk*.

De slagerij van Toon, Jan en Ton Cooijmans *den Boj*

Boschpad 4

Trouwfoto van Toon Cooijmans en Go Goossens uit 1928. Foto mevr. Betsie Cooijmans - Meijs.

Toon Cooijmans, geboren in 1902, was de zoon van Bert de postbode en werd naar het beroep van zijn vader *den Boj* genoemd. Hij trouwde in 1928 met Go Goossens, geboren in 1900. Toon trad niet in de voetsporen van zijn vader, maar werd slager. In 1938 kreeg hij van de gemeente Den Dungen een bouw- en hinderwetvergunning om een slagerij te beginnen.¹ Toon overleed in 1952 en Go in 1999.

Zoon Jan (* 1934), ook *den Boj* genoemd, ging na de afronding van zijn studie aan de handelschool *De Ruwenberg* op 17-jarige leeftijd in de leer bij een slager in Boxtel. Na de dood van zijn vader, Toon, nam hij de zaak over. Hij trouwde in 1961 met Lien van Bergen. Al heel snel sloten ze zich aan bij een keten van keur-slaggers (een club van vakslagers), die kwaliteitsverbetering nastreefden en in de strijd tegen de toen opkomende supermarkten nieuwe

producten introduceerden, bijvoorbeeld de sla-vink.

In 1967 besloten ze de zaak grondig te moderniseren. Tegen de zijgevel van de oude boerderij werd een nieuwe slagerswinkel tevens een mini-supermarkt gebouwd die voldeed aan de eisen van die tijd en waar ze konden inspelen op het veranderende koopgedrag van de Dungen-se bevolking.

Zoon Ton (* 1963) nam de slagerij over. Langzamerhand heeft hij zich terug getrokken uit het winkelgebeuren en ging zich specialiseren in het slachten van vee en de verwerking van vlees. Hiervoor liet hij een nieuw slachthuis bouwen, waarvoor hij in 2000 van de gemeente Sint-Michielsgestel een bouwvergunning kreeg.

Jan Cooijmans en Lien van Bergen, 1967, bij de heropening van de winkel. Foto Jan Cooijmans.

Het diepvrieshuis.

In het midden van de vorige eeuw kwam er onder invloed van veranderende mode op het gebied van voeding en gezondheid een einde aan het traditionele wekken, het inmaken van bonen in Keulse potten en het pekelen van vlees in de *spekkuip*. Het diepvriestijdperk deed zijn intrede. Maar niet iedereen beschikte over een diepvries en daarom verzeen er *diepvrieshuizen*. In Den Dungen liet Jan Cooijmans er een in 1959 bouwen.² In het diepvrieshuis kon men een cel huren, waarvan alleen de huurder de sleutel had. Niet alleen particulieren huurden er een cel, ook Dungen-se bakkers

maakten er gebruik van. Duizenden worstenbroodjes hebben ze er in laten vriezen, uiteraard met de worst van Cooijmans. Toen een diepvries gemeengoed werd verloor het diepvrieshuis zijn functie en is in 1991 verdwenen.

Het diepvrieshuis waar je etenswaar ingevoren kon bewaren voordat de particuliere vriezers een nieuwe (kern)centrale noodzakelijk maakten.

Hoe de bomen verdwenen

Op weg naar school, in de buurt van Jo Post. De heg links hoort bij nr 28. Aan weerskanten van de sloot tussen vaarweg en fietspad stonden bomen (knotwilgen). Foto mevr. Annie van Engelen - Van der Steen.

Zoals op meer plaatsen in het dorp hadden de eigenaren langs d'n Boschpad het recht van voorpoiting, d.w.z. dat ze bomen mochten poten op gemeentegrond en daar de opbrengst van hebben. Bij de boerderij van Oerlemans, Boschpad 20, stonden populieren. Namens de eigenaresse, mevr. Van Thiel - Coovels, verzocht een rentmeester van de Heidemij op 8 maart 1965 om vergunning voor het vellen van de 10 popu-

lieren die op de straat voor het erf stonden en het inplanten van 13 nieuwe.

In verband met verkeer en riolering wilde de gemeente van de bomen af: op 22 juni 1966 was er een akkoord tussen de gemeente en de Heidemij, waarbij de eerste aanbod 500 gulden te betalen aan de eigenaresse voor het niet inpoten met nieuwe bomen.

Er kwam een nieuwe vergunning, nl. voor alleen het vellen van de 10 populieren (25 augustus 1966). De bomen stonden de gemeente echt op de teen: op 21 januari 1967 vroeg de gemeente wanneer gerooid zou

worden. De rentmeester antwoordde op 29 maart 1967 dat de bomen verkocht waren aan firma Van Geffen in Schijndel en dat deze ze zou rooien.

Een brief van 23 oktober 1967 van de Heidemij aan de gemeente is niet bewaard, maar men kan uit het antwoord van de gemeente afleiden dat de eigenaresse toch graag bomen wilde poten. De vraag moet gerezen zijn of het recht inderdaad werd afgekocht; er werd geld geboden als schadevergoeding voor het niet inplanten na het rooien, maar dat de eigenaresse daarmee afstand zou doen van haar voorpootrecht werd niet gezegd. Op 16 november 1967 schreef de gemeente aan de Heidemij dat de bomen er tot begin 1967 stonden, dat het voorpootrecht door de gemeente afgekocht was voor 500 gulden en *U ging daarmee akkoord*.³

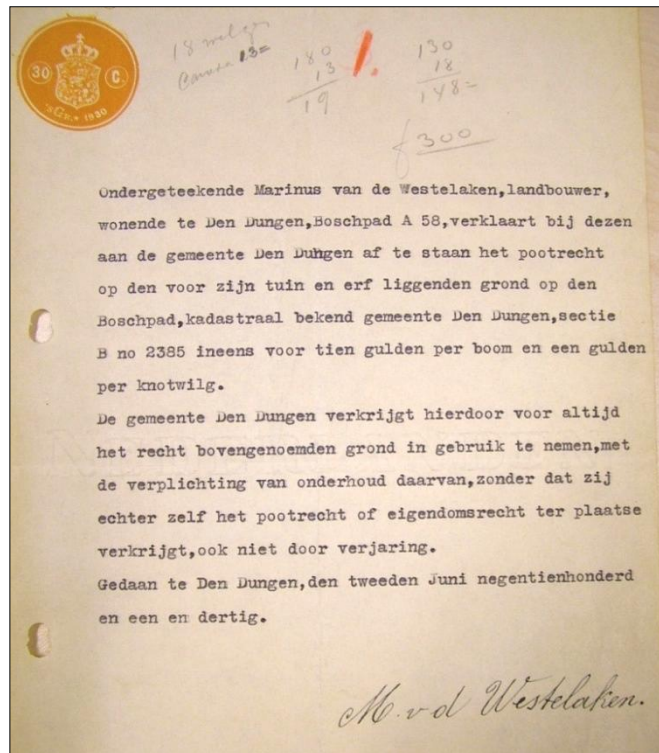
Later (1977) moesten er dure bomen worden ingeplant, nu ongeacht verkeer en riolering.⁴

Donksestraat 19

door Frans van Grinsven

Dit huis was eigendom van Cornelius Pompen, afkomstig uit Alem. De boerderij is op 12 mei 1926 in bezit gekomen van Marinus van Grinsven door middel van een vrijwillige openbare verkoping, geleid door notaris J. van Heeswijk te Geffen. De familie Pompen is daarop terug naar Alem vertrokken.

Marinus werd geboren aan de Horziksestraat in de Dungense polder, richting Kloosterstraat. Omdat er in de omgeving veel de naam Van Grinsven voorkwam was de bijnaam van deze tak van de familie *Van Grinsven de reiger*. Deze naam komt van een populierenbos vlakbij de boerderij aan de Horzik waar veel reigers huisden, en als men dan naar Hendrikus van Grinsven moest, de vader van Marinus, zeiden ze altijd *dat is*

Al eerder had Marinus van de Westelaken van Boschpad 10 afstand gedaan van het pootrecht.

Op de foto van boven naar beneden: Harrie en Riet, Martha en Clasina, en Marinus. Foto kort voor 1950.

Van Grinsven daar bij die reigers. Marinus (* 1879) trouwde op 9 mei 1912 met Clasina van Zoggel (* 1884) uit Berlicum.

Ze gingen wonen verderop aan de Horziksestraat, hoek Kleine Molenstraat. Daar werden 8 kinderen geboren: Drika (1913), Wim (1914), Mien (1916), Dina (1917), An (1919), Harrie (1921), Riet (1922) en Martha (1924).

In 1926 verhuisde het gezin naar de Donksestraat, waar ze een gemengd bedrijf runden, met koeien, varkens, kippen, groenten en fruit; ook stonden ze op de Bossche groentemarkt waar hun eigen producten werden verkocht. Ook hun eerste tegenslagen kwamen hier. Op 13 oktober 1931 overleed Drika aan de gevolgen van de Spaanse griep en ook Dina overleed op 12 april 1932 door deze ziekte.

Harrie trouwde in 1960 met Riet van Iersel uit Helvoirt en nam het bedrijf over dat hij langzaam veranderde in een veebedrijf, waar toch zijn hart het meest lag. In die tijd werd ook het huis gemoderniseerd, en met de tijd de boerderij uitgebreid met stallen en schuren.

Boerderij Donksestraat 19 op een ingekleurde foto, gemaakt tussen 1955 en 1960. Het is een middelgrote langgevelboerderij, nieuw gebouwd in 1829. De gevels zijn in ijsselsteen in kruisverband opgetrokken. In de stichtingssteen staat AFS MJvdW 1829, duidend op bouwheer Antoon Frans Smits en zijn echtgenote Maria van de Westelaken. Voor die tijd was er al bebouwing op deze plek.

Uit het huwelijk werden 2 kinderen geboren, Frans in 1961 en Marleen in 1963. Nadat Frans te kennen had gegeven het bedrijf over te nemen werd achter het huis in 1979 een nieuwe loopstal voor het melkvee gebouwd. Frans trouwde in 1989 met Elise Raaijmakers. Het laatste vee vertrok uit de oude stal in het huis, die toen nog als afkalfstal werd gebruikt, en de gehele benedenverdieping werd verbouwd tot woonhuis. In 1998 kwam er een nieuwe rieten kap op het huis. In 1993 werd Bjarn geboren en in 1995 Jens.

Op 7 november 2007 overleed Riet en een jaar later op 27 november 2008 overleed Harrie.

Toon van de Westelaken

Boschpad 25

Tekst en foto's Marietje van Drunen - van de Westelaken

Toon van de Westelaken werd op 3 juli 1902 in Schijndel geboren en overleed in Den Dungen op 25 september 1981. Bertha van Rooij uit Berlicum werd geboren op 3 januari 1903, en overleed 8 augustus 1994. Ze waren 17 oktober 1929 in Berlicum getrouwd.

Wij hadden een groot gezin. Er moest gezorgd worden voor voldoende eten. Dus werd er ook een varken vetgemest; het werd tijd dat het

beestje geslacht werd. Zo gezegd zo gedaan. Het varken werd naar de slager *den Boj* gebracht. Wat gebeurde er? Het varken is in de nacht ontvlucht en is weer thuis gekomen. Dit verhaaltje stond de volgende dag in de krant.

Bij ons thuis werden kippen gehouden. Moeder verzorgde die kippen zoals voeren en eieren rapen. Vader zorgde er voor dat de kippen goed gehuisvest bleven door o.a. de mest op te ruimen en schone legnesten.

*Boschpad A 28, afgebroken in 1956 . Ons huis stond heel dicht aan de weg. Een dak van stro. Tijdens de ker-
misdagen was de brandweer paraat. Een brandweerwagen stond tegenover ons bij Oerlemans steeds paraat.
Let op de indeling van het rechter raam, de halve vensters, het bovenlicht boven de deur, het vlechtwerk in de
linker gevel en het huisnummer A28.*

*Marietje (links) en buurmeisje Dina
Pijnappels uit de Donkse straat. Op
de achtergrond Boschpad 24.*

Toon en Bertha bij de kippen.

Vader heeft misschien met tranen in zijn ogen meegeholpen bij de afbraak van het oude huis in 1956. Later is er een nieuwe woning voor in de plaats gekomen.

De afbraak van Boschpad A28 in 1956.

Gouden bruiloft op 17 oktober 1979. Taxibedrijf De Keizer. Het huis en de auto waren door de buurt versierd.

Jan van Lieshout en Toos Venrooij

Boschpad 33

door Jos Tibosch - van Lieshout

Ons moeder Toos Venrooij is geboren en getogen op d'n Boschpad (6 maart 1913). Ze trouwde op 23 mei 1935 met ons vader Jan van Lieshout (* 16 mei 1910), uit de Paterstraat, zoon van Harrie van Lieshout. Ons vader heeft het huis Boschpad toen A25 gebouwd. Vanaf 1935 was hij aannemer. In Den Dungen heeft hij een aantal huizen gebouwd, onder andere dat van de gezusters Schakenraad en van Jos Danen (thans bewoond door de fam. Swinkels) aan de Bosscheweg. In 1951 heeft ons vader de Sint-Jozefschool gebouwd die in september 1951 geopend is. Leuk om te vertellen dat ik naar deze school ben vernoemd.

Aan de totstandkoming van het kapelletje aan de Keer in 1949 heeft hij mee geholpen door het maken van de dakconstructie.

Jan stopte in 1959 met de aannemerij en begon met een tegelzetbedrijf. Dit heeft hij tot zijn 65^e jaar gehad; toen ging hij met welverdiend pensioen. Op de 40-jarige bruiloft van mijn ouders is toen ook de afscheidsreceptie geweest van zijn bedrijf.

Ook in het vrijwilligerswerk was ons vader druk bezig. Hij was bij de toneelclub, bij de vrijwillige brandweer, bestuurslid van de gymvereniging O.S.S., was betrokken bij het

Trouwfoto van Jan van Lieshout en Toos Venrooij in 1935.

oranjecomit  en de Sinterklaas-intocht, lid en bestuurslid van de ouderenbond KBO. Samen met ons moeder kregen ze 7 kinderen; 3 jongens en 4 meisjes. Twee zonen zijn betrok-

ken geweest bij het tegelzetbedrijf. Zoon Harrie heeft het bedrijf voortgezet. Toen mijn ouders bejaard waren hebben ze het huis aan ons verkocht. Harrie en ik hebben van het “werkhuis” toen een bejaardenbungalow gemaakt. Daar hebben ze tot hoge leeftijd mogen wonen tot hun gezondheid het niet langer toeliet. Dus

is ondergetekende nooit hoeven te verhuizen. In het huis waar ik geboren en getogen ben wonen Harrie en ik nog steeds met veel plezier. Na zijn pensionering is Jan vooral bekend geworden door het maken van miniatuurvoorstellingen van oude ambachten.⁵

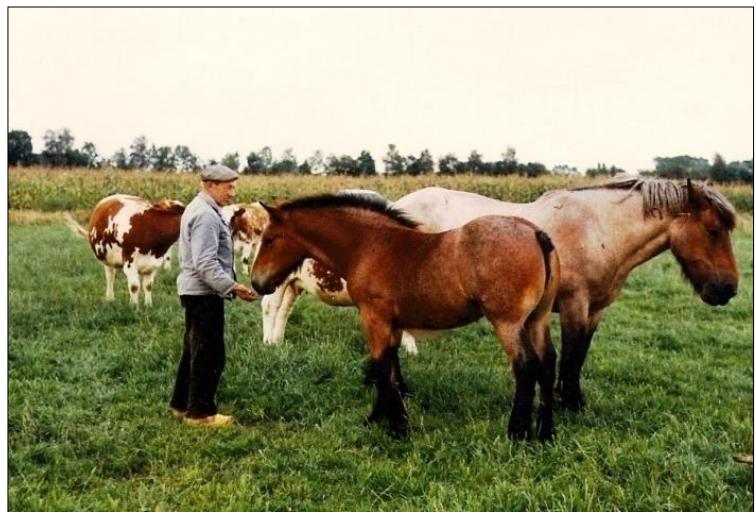

Portret familie Venrooij in 1933. V.l.n.r. Jo, Bert, Toos, Anna, Drieka Lamberts den Otter (* 1879), Fien, Jet en Mies.

Harrie van Thijsse van der Steen

Korte Donksestraat 2

Harrie van Thijs van Peerkes van der Steen werd in 1910 in de Spurkstraat geboren. Tot zijn huwelijk werkte hij thuis mee op de boerderij. Op bijna veertigjarige leeftijd trouwde hij met Martina van Grinsven. Ze kochten een boerderij in de Donksestraat waar ze gingen boeren. Ze boerden goed en kregen drie zonen: Theo (1952), Wim (1954) en Tini (1956). Ze hadden een gemengd bedrijf met koeien, kalveren, varkens en kippen. Ze leverden zelf geteelde groenten en fruit voor de markt.

Harrie van der Steen rond 1975 bij zijn paarden.
Foto Theo van der Steen.

De familie Post - Broeren

Boschpad 37

Rogier *Gierke* Broeren, klompenmaker en strodekker, * 1846 Sint-Michielsgestel
x 1879

Henrica de Visser, naaister, * Vught

zoon:

Adrianus *Janus van Gierkes* Broeren, klompenmaker en strodekker, * 1883 Sint-Michielsgestel, † 6 maart 1978.

x

Maria van Alebeek, * 6 februari 1877 Sint-Michielsgestel, † 17 juli 1927

dochter:

Drieka, * 1 maart 1921, † 8 juni 2002

x Jo Post, * 9 augustus 1916 te Amsterdam, † 4 december 1971

V. l.n.r. Hans van Lieshout, Anneke Sleutjes, Ad Sleutjes, Drieka Post - Broeren, Hettie, Janus van Gierkes, Ria, Joop, Ad. Dia's kapelaan Van Hooff, gemaakt bij gelegenheid van de eerste H. Communie, 7 mei 1959. KADD dia 6.20.

Kleuren in het eerste H. Communieboek; v. l.n.r. Moeder Drieka, Hettie, Ria en Joop. Dia 6.21

Moeder Drieka leest voor uit het noveenboek voor de eerste H. Communie; v. l.n.r. Ria, Drieka, Ad, Joop en Hettie. Dia 6.19.

Janus van Gierkes is in 1996 door Ton Buijnsters vereeuwigd, zittend tegen de voet van het monument "De zuil" op het plein van bejaardencentrum De Donk.⁷

Hun huis Boschpad 37, B1649 werd gebouwd in 1859⁸ en herbouwd in 1896.⁹

Door onbekende oorzaak is de schuur bij het boerderijtje in brand geraakt. Door de gunstige windrichting en het snel ingrijpen van de brandweer

bleef de schade nagenoeg beperkt tot de schuur.¹⁰

Het werd afgebroken in december 1968.

De schuur had wanden van bindhout en stro. Foto Monumentenzorg, Zeist.

Na de brand; foto 602 uit zomer 1967. Hoe klein het huis was valt af te meten aan de plaats van het stalraampje dat ook op de foto hierboven staat afgebeeld.

Huisarts aan den Boschpad

door Henk van Osch, Den Haag, 25 februari 2009

Dokter Prinsen van het Maaskantje kreeg spit en hij stuurde mij een telegram of ik hem alsjeblief een paar dagen uit de brand wilde helpen. Ik had juist twee dagen daarvoor in Utrecht mijn artsexamen gedaan en stond te branden van verlangen om de in jaren opgetaste kennis in praktijk te brengen. Kon niet schelen waar, overal was goed behalve..... in Den Dungen. Niet in mijn eigen dorp! Ik begreep best dat de dorpsgenoten in de scholier van enkele jaren her moeilijk een volwaardige dokter zouden zien. Ik belde dus om te weigeren maar bezweek bij het telefoongesprek voor zijn aandrang: het was niet druk, het was maar voor een paar dagen en alles was beter dan helemaal geen arts. Dus namen we de trein naar Den Bosch. Uit gelukkig toeval of uit intuïtie hadden we geen retourtje genomen. Men was juist bezig Den Dungen op de schop te nemen na de langste aanloop tot een ruilverkaveling die het land ooit had gekend. Misschien staat het record heden ten dagen nog overeind. D'n Boschpad was onherkenbaar verminkt. Midden in de metamorfose van Boschpad naar Bosscheweg was het karrenspoor vier duim diep uitgegraven en volgestort met wit zand. In een van de eerste nachten moest ik er met de auto door. Met twee wielen over de berm lukte het. Op de terugweg liep ik

vast. Hoe meer gas hoe dieper de auto zich ingroef. Wat doe je dan om twee uur 's nachts in het stikdonker? Aankloppen bij de eerste boerderij die je ziet. Eerst geen gehoor, doodse stilte. Om kort te gaan: de boer heeft me met zijn paard uit het zand getrokken en deed dat nog vriendelijk ook.

De spit was geen spit en de enkele dagen waren geen paar dagen. Dokter Prinsen vroeg me te blijven, de dorpsgenoten hadden geen problemen gemaakt tegen mijn manier van werken, mijn vrouw en ik hielden van Den Dungen, dus: waarom niet?

Nu nog een bouwplaats. Ons oog viel op de Bosscheweg maar op het eerste stuk was geen plaats meer en wat verderop had het bestemmingsplan bepaald dat de grond nergens meer voor bestemd mocht worden. Nu heeft elke medaille zijn keerzijde en de hinderlijk willekeurige grens tussen Den Dungen en Gestel bleek nu ook voordelen te hebben. Er liep een oud en totaal vergeten en overgroeid weggetje dat begon in de Donksestraat en uitkwam schuin op de Bosscheweg even voor de boerderij van Harry Sleutjes. Het was zo vergeten dat Gestel er geen bestemmingsplan voor had vastgesteld. Geen plan betekende geen verbod en dus mocht er gebouwd worden. De gemeente verkocht me het weggetje, Harry Sleutjes

de man het lot van de bomen. Of hij van bomen hield of van mensen weet ik niet, maar met een knipoog zei hij dat hij zich misschien toch enkele centimeters vergist kon hebben. Hij zou het nog eens nameten. De grens liep daarna precies door het hart van de bomen. Ik heb de bomen daarna laten conserveren door de bekende boomchirurgen uit Groenekan. Weggegooid geld aan waaibomen vonden de meeste dorpsgenoten. Toen ik een paar jaar later nog eens langs mijn vroegere huis reed, waren de bomen in keurige stukken gezaagd (1982). Een droevig gezicht, nooit meer zouden in het voorjaar de donzen bloeipluizen nog rond het huis sneeuwen. Het huis aan de andere kant van de weg, dat de naam 'de waaiboom' draagt, moet zich voortaan maar 'de kaalslag' noemen.

Harrie Sleutjes bij de peekoal. Foto Ad Sleutjes

was me ter wille en verkocht de grond daarachter en ziedaar een bouwterrein, mits de voordeur op Gestels grondgebied kwam. Bij de bouw bleek dat de drassige strook grond langs het Maaskantje zich tot op het bouwterrein voortzette. Daarom moest het voorste deel van het huis op putringen worden gebouwd. Voor het huis stonden vier reusachtige canadabomen. Dit viertal was de bijl ontsnapt, waarschijnlijk omdat niemand meer wist van wie ze waren. Ik was op die hoog opgeschoten bomen gesteld, ze waren het bewijs dat aan een zeker schijnend lot kan worden ontkomen. Ze leken op oude mensen die al dood hadden moeten zijn, dat nog niet waren en ook niet van plan schenen die weg te gaan. Ze waren een dierbare herinnering aan den ouden Boschpad, waarlangs deze bomen altijd in lange rijen hadden staan wachten om klomp te mogen worden. Toen ik de landmeter bezig zag om het terrein waarop ik soevereine rechten had verworven, op te meten, sprak ik hem aan. De grens zou juist achter de bomen lopen zodat ze buiten mijn bescherming zouden vallen. Ik voorspelde

De locatie Bosscheweg was overigens een goede keuze geweest. De moerasgrond 'trok niet op', de grond was vruchtbaar, de zonsondergang over Den Bosch adembenemend, vogels en konijnen beschouwden de grond als de hunne en niemand klaagde als onze haan de omwonenden het kriecken van de dag aankondigde. In de familie Sleutjes en de familie Post hadden we goede burens. De kinderen kwamen over en weer bij elkaar over de vloer. Harry Sleutjes leerde me veel over het boerenbedrijf. Ik weet nog altijd hoe je een kalf uit een emmer moet leren drinken en hoe je aan het dier kunt zien of het een dikbil is. Hij leerde me op een tractor te rijden. Hij was een wijze man met wie ik graag regelmatig een praatje maakte. Kortom: we voelden ons er thuis. Alleen jammer dat den Boschpad er niet meer lag. De plaats van krakende karren en joelende scholieren op de fiets was ingenomen door roerige auto's en zwijgzame rijders op lawaaierige brommers. Vooruitgang is niet tegen te houden zolang de olie niet op is.

De paters Jan en Bert en zuster *tante Pietje* (Roberta) Sleutjes

Het gezin van Jan Sleutjes en Bertha Cooijmans in 1918 bij hun huis Boschpad 39. Achterste rij v.l.n.r. Gonda (* 1906), Jan (Pater Jan, * 1904), Fons (* 1905, † Brazilië), Jos (* 1901). Voorste rij: Wilhelmina (* 1909), Anna (* 1912), Petronella (Zr. Roberta, * 1914), Bertha Cooijmans (* 1876), Albertus die niet stil kon zitten (Pater Bert, * 1918), Jan Sleutjes (* 1867), Harrie (* 1916), Net (* 1913), Mies (* 1902). Foto Ad Sleutjes.

Pater Jan (1904-1957) werd lid van de sociëteit der Witte Paters van Lavigerie, een orde die zich in het bijzonder toelegt op de evangelisering van Afrika. In 1931 werd hij in Carthago tot priester gewijd. Hij ging als missionaris naar Tanzania. Zijn gezondheid liet hem op den duur in de steek en hij moest zijn missiepost verlaten en vestigde zich in Würzburg (Duitsland) waar hij op 14 juli 1957 overleed en werd begraven.

Pater Jan Sleutjes met luipaard. KADD dia 2.14.

Zuster Roberta, Petronella (1914 - 1985), trad in 1935 in in de congregatie van Doch-

ters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart. Ruim 30 jaar is ze werkzaam geweest in het kleuteronderwijs. Ze overleed in Tilburg op 4 december 1985 en is daar op het kloosterkerkhof begraven.

Pater Bert Sleutjes (1918 - 1994) ging in 1931, op 13-jarige leeftijd, *op studie* naar het klein seminarie van de Witte Paters in Sterksel. Dat hij daar naar toe ging had er vermoedelijk mee te maken dat zijn broer Jan al witte pater was. Na zijn middelbare opleiding, in 1937, ging hij aan het St. Charles college in Boxtel filosofie studeren. Twee jaar later vertrok hij naar 's-Heerenberg om in te treden in de sociëteit van de witte paters van Lavigerie en zijn studie theologie af te ronden. Op 6 juni 1944 werd hij daar tot priester gewijd.

Na zijn priesterwijding moest hij van zijn oversten in Sterksel een zieke leraar wiskunde vervangen. Hij kreeg amper drie weken de tijd om zich voor te bereiden op zijn docentschap. In 1950 reisde hij af naar Tanzania waar hij in Entebbe werd afgehaald door zijn broer pater Jan en de bisschop. Gezamenlijk gingen ze naar Bukoba. Van 1950 tot begin 1957 gaf hij les aan het klein seminarie in Ujiji. Dit plaatsje aan het Tanganyikameer was vroeger een slavencentrum. Het is er erg warm en moerassig, met veel

muggen en veel malariagevallen. De gebouwen stelden niet veel meer voor dan een kippenkooi. De lessen werden in het Engels gegeven. Het klein seminarie was in de eerste plaats opgezet voor de opleiding tot priester. Slechts een paar gingen door. De overige studenten haakten af en waren na het behalen van hun diploma verzekerd van een goede baan. In 1957 werd het seminarie gesloten en pater Bert verhuisde naar Kaaenges. Met zes Nederlandse KPJ-ers heeft hij er een nieuwe school gebouwd. Van de vastenactie kreeg hij geld om bij de waterval een kleinschalige elektriciteitscentrale te bouwen. Vanaf 1972 was Pater Sleutjes als pastoor en later als kapelaan werkzaam.

In 1963/1964 kwam Pater Bert Sleutjes als missionaris in Tanzania voor het eerst weer thuis. Namens de buurt werd hij welkom geheten door Jo Post.
Dien Oerlemans, Jet Venrooij en Jo Post. KADD dia 2.19.

Van meet af aan had Bert een grote belangstelling voor de Tanzaniaanse taal, het Kiswahili. Meermalen heeft hij gevraagd om de taal te mogen gaan leren maar daar kon geen tijd

Van de Koevering

Boschpad 43
door Mari van de Koevering

Hierbij wil ik jullie het volgende vertellen van de personen welke op Bosscheweg 43 hebben gewoond, te beginnen met opa Marinus van de Koevering, geboren 3 april 1889, bijgenaamd *bobbies*. Hij was getrouwd met Antje Goossens die op 39-

V.l.n.r. Mies, Gonda en An Sleutjes, Pater Bert Sleutjes, Riek van der Steen, Gerard, Mieke en Ad Donkers, zuster Roberta Sleutjes. KADD dia 2.18.

voor worden vrijgemaakt. De spaarzame tijd, die van tussen de lessen, benutte hij om zich de taal eigen te maken.

Vanwege zijn gezondheid kwam Bert in 1989 terug naar Nederland. Hij nam zijn intrek op St. Charles te Heythuysen. Hij overleed daar op 18 april 1994 en werd op het kloosterkerkhof begraven.¹¹

V.l.n.r. Toon Broeren, Betsie, Anneke en Jos Sleutjes, Ria Post, Tonny van de Koevering. KADD, dia 2.20.

jarige leeftijd gestorven is.

Uit hun huwelijk werden 5 kinderen geboren. Drie zonen, nl. Jan, Toon en Harry. Twee dochters die al heel vroeg op 2- en 4-jarige leeftijd stierven aan de Spaanse griep. Harry stierf op

19-jarige leeftijd aan een ziekte aan de ingewanden. Hij was hier begonnen als landbouwer en ook ging hij 's nachts veel vissen. Dit was een goede kostwinning.

Trouwfoto van Jan van de Koeving en An van de Lee in 1946. Foto mevr. Tonny Mulders - Van de Koeving.

Mijn vader Jan van de Koeving is geboren op 7 augustus 1909. Hij trouwde met An van der Lee, geboren op 29 januari 1919 in Vinkel. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren nl. Tonny 5 Augustus 1947, Mari 16 januari 1950, en José 15 november 1952.

Mijn vader *Jan de eierboer* is zijn hele leven landbouwer geweest. Hij ging ook met eieren naar Den Bosch; dit heeft hij 62 jaar gedaan en hij had hier meer dan 100 klanten, waar hij iedere week kwam. Soms ging hij wel drie keer op een dag naar Den Bosch (foto rechts boven).

Hij nam dan iedere keer 400 eieren mee op zijn fiets en het gebeurde bijna nooit dat hij er kapot had.

Zijn broer Toon is altijd bij ons thuis inwonend geweest en heeft tot 1963 mee op de boerderij gewerkt. Hij was de voerman en deed alle voorkomende werkzaamheden met het paard.

Later is hij gaan werken als magazijnbediende bij aannemersbedrijf Nijssen in Rosmalen, wat hij altijd met veel overgave en plezier heeft gedaan.

Mijn vader stopte met zijn bedrijf op 60-jarige leeftijd, en met het naar Den Bosch

gaan op 80-jarige leeftijd, eigenlijk nog gedwongen omdat hij een ongeluk had gehad. Soms kwamen er wel eens een klant kamperen, dat vonden mijn ouders en opa altijd wel leuk.

De vakantiegangers gingen graag mee naar het veld om iets te halen. Dit gebeurt hier door José. Hij is stro wezen halen na de oogst.

Alle boerinnen, zo ook mijn moeder, hielpen altijd met alle werkzaamheden. Dit was in die tijd heel gewoon.

De werkzaamheden gingen anders toen oom Toon was gaan werken. Het paard werd verkocht en hiervoor in de plaats kwam een tractor.

Er was mijn moeder niets teveel. Ook hielp men de burenen als dit nodig was, zoals bij het afkalven van de koeien. Men werd dan 's nachts uit bed geroepen om te helpen.

Niemand die dan wat zei, het was heel normaal.

Later zijn ze met z'n drieën naar het bejaardenhuis van De Donk gegaan. Mijn vader is in 2005 gestorven op 95-jarige leeftijd. Oom Toon is overleden in 2007 op 95-jarige leeftijd. Moeder is op 29 januari 2009 90 jaar geworden. Ze is gelukkig nog goed gezond. Je ziet dat hard werken toch nog ergens goed voor is.

Driekske van Alebeek en Lientje Schouten

Boschpad 42

Hendrikus van Alebeek werd geboren op 13 april 1906 op Boschpad nr. 20. Hij en Lientje Schouten trouwden op 15 februari 1933; zij was geboren op 25 maart 1909 en overleed 11 november 1983. Na hun trouwen betrokken ze de boerderij op Boschpad 42. Ze begonnen er met enkele koeien, een paard, een paar varkens en wat kippen. Als gereedschap was er een *èrtkaar*, een *hógkaar*, een ploeg en een eg. Rond het huis lag een bogaard en een moestuin. Verspreid over de polder hadden ze wat weiland en wat grond voor akkerbouw, waarop rogge, haver en tarwe gezaaid werd. Verder was er een bietenveld en een veld voor aardappels.

Trouwfoto 1933. Foto Tien van Alebeek.

De veestapel groeide gestaag en het was hard werken van de vroege morgen tot de late avond. Alles was handwerk.

Lientje verzorgde het huishouden en Driekske had de handen vol met het werk op het land. Het bewerken van het land begon met bemesen. De mest werd met paard en kar vervoerd, gelijkmatig op oppers verdeeld en uitgestrooid met de riek. Daarna ploegde het paard de mest onder, er werd geëgd en ingezaaid. Bieten werden met een stamper en later met een bietenmachine gezaaid, en daarna uitgedund. Aardappelen werden handmatig gepoot. Zowel het bieten- als het aardappelveld werden met de hand vrijgehouden van onkruid.

Het koren werd met zigt en berhaak gemaaid, meestal met hulp van knecht en familie. Het koren werd kort bij huis opgeslagen en in de wintermaanden gedorst. De rogge werd met de vlegel op de dorsvloer gedorst en het stro werd gebruikt voor het vernieuwen van dakvlakken op de boerderij. Het onrijpe koren werd machinaal gedorst.

Het rooien van aardappels en bieten deed Driekske met de riek, waarna ze werden ingekuuld. Gras voor hooi maaide Driekske met de zeis, later machinaal. Het gras werd gedroogd en het hooi op oppers gezet. Met paard en kar werd het hooi naar de hooizolder gebracht.

12 personen, 2 paarden en 1 dorsmachien. Foto mevr. Annie van Engelen - Van der Steen.
Foto omstreeks 1950.

Driekske haart de zigt. Foto Tien van Alebeek.

Boschpad 42; op de achtergrond Brabantsland-
straat 35. Foto Petra de Jong-Pijnappels.

Driekske bindt de rog. Foto Tien van Alebeek.

In 1981 was de laatste dag op de boerderij, ze ver-
huisden naar De Donk. Foto Tien van Alebeek.

Mari van de Koevering vertelt: Aan de overkant woonde Driek van Alebeek. Deze huurde het huis van Toon Pijnappels. In dat huis zat nog een potstal, waar de mest het hele jaar achter de koeien werd opgeslagen. De grote deuren werden een maal per jaar geopend. En als dokter Prinsen dit zag, dan stopte hij de

auto (bij Boschpad 60 kwam hij altijd op de fiets, red.) en kwam in de deuropening staan en zijn neus opsnuiven met de reuk van de stal-mest. Ik vergeet nooit wat hij dan zei... *mijn dag kan niet meer kapot*... Dit is mij altijd bijgebleven.

Portret gezin Van Alebeek. V.l.n.r. beneden: Marietje (1938), Driekske (* 1906), Paula (* 1953), Lientje (* 1909) en Bert (* 1933); boven: Huub (* 1934), Riek (* 1941), Jo (* 1935), Annie (* 1942), Henk (* 1937), Diny (* 1945) en Tien (* 1940). Foto Tien van Alebeek.*

Interieur van het huis

Foto's Petra de Jong-Pijnappels, gemaakt in 1981.

In de boerderij waren in het voorhuis den herd met schouw en bakoven plus twee bedsteeën en een opkamer met daaronder de kelder. In de voorkamer was een bedstee en achter de bakoven was een opslagruimte, die later de slaapkamer voor de meisjes werd.

In de geut was de trap naar de droogzolder. Later werd dat de jongensslaapkamer.

De opkamer was de slaapkamer van de ouders, met een bedstee voor de kinderen.

In het achterhuis zag je de voorstal, de koedam en potstal, de schuur, links en rechts achter de paardenstal en een varkenshok. Boven de stal was de hooizolder.

De schuur met lemen vloer werd ook gebruikt om er te dorsen.

Van Doorn

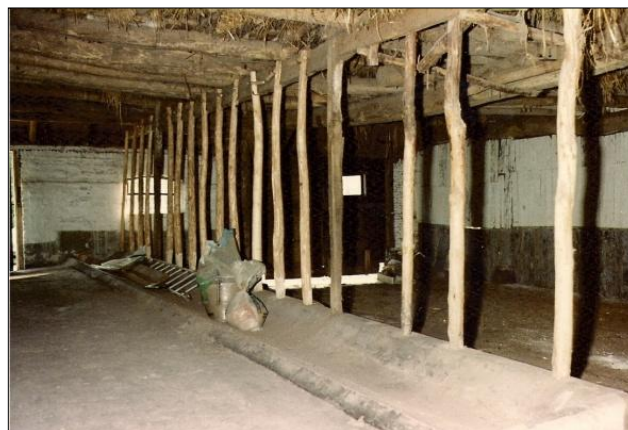
Boschpad 45

door Cobie Bakx - van Doorn

Toen wij met ons gezin op 5 april 1956 op den Boschpad kwamen wonen was die nog maar verhard tot Toon *de koster* Van Alebeek; verder was het een karrespoor en aan de rechterkant lag een fietspad. En bij het kapelleke op de Keer kruiste het fietspad de weg.

Een van de gebonten op zolder

De voorstal met de stalrepen. Op de achtergrond de deur voor het uitrijden van de mest.

Aan het eind van den Boschpad op de Keer woonde Toon *den tietel* van der Steen; hij had een café. Als kind mocht ik wel eens mee met mijn vader, na de's zondagse hoogmis. Dan ging hij daar biljarten of katten (een kaartspel). Ik kreeg dan kwatta's met soldaatjes erop, die kon je sparen en daar kreeg je wat voor.

Toon Van Doorn (1912), Rieta (* 1956, †1972), Marie Voets (* 1922), Agnes (* 1948), Jo (* 1951), Wim (* 1953) en Cobie (* 1947). Foto 1971, bij gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest.*

Op de Keer stond ook de schutskooi voor losgebroken of weggelopen vee in op te vangen. Het kapelleke was in de zomer het adres waar we veldboeketten heen brachten. Van ons moeder kregen we soms een kaars mee, die we mochten opsteken als er iemand ziek was of hulp nodig had van het Lieve Vrouwke op de Keer. In de meimaand was er wekelijks een processie van de kerk naar het kapelleke onder het bidden van de rozenkrans.

Ik weet nog dat het huis werd gebouwd van *Willem Jee*¹², naast dat van *Janus van Gierkes Broeren*. Willem Jee en zijn vrouw waren in onze ogen rijkeluis-mensen, want die kwamen van ergens anders dan van Den Dungen. Naderhand heeft de familie Van Alebeek, schoonouders van Thé den Otter, het huis gekocht. Hannes en Dina woonden in het Wout en kwamen *in 't turp* wonen, dicht bij hun dochter als het nodig was.

Op zaterdagmiddag haalde ik Annemieke Donkers, die ook op den Boschpad woonde, op en gingen we naar de gidsen. Het gidsenlokaal was op de zolder van de meisjesschool. Helemaal achter op de zolder stonden de spullen van de kerk, zoals kerkbeelden en kruisen, de kerststal en ook de *kindsheid*spullen.

De boerderij waar de familie Donkers woonde is nu afgebroken en op die grond staat nu *de Waaiboorn*, gebouwd door Van Rooij van Zuidewijn, destijds directeur van de PNEM.

D'n Boschpad is begin jaren '60 verhard. Toen werd het Bosscheweg, wij kregen toen rolschaatsen want op de harde weg kon je rolschaatsen en hinkeleperken.

Toen het nog Boschpad was liep er een sloot

langs de pad met bomen. Ons pap had een touw aan een boom vastgemaakt om over de sloot te zwieren en heel de buurt kwam bij ons schommelen. Wij hadden een schommel van elektriciteitspalen die heel fijn en heel hoog schommelde met 2 erop staand. Naast ons woonde de familie Van de Koevering *den Bobbes*. Veel mensen op d'n Boschpad hadden een bijnaam. Zo ook Jan *klos* van de Westelaken, Drieka *Woai Woai* en Jan *den Boj*, dat was de slager. Ik weet nog heel goed dat er bij de slager een diepvries gebouwd werd,

daar konden de mensen een kluis huren om groente en vlees in te bewaren. Er woonde ook een kapper, Herman van Alebeek. Welk jaar het was weet ik niet meer, maar bij de thuiskomst van missiepater Bert Sleutjes was er een groot feest en een grote boog met *Welkom thuis*. Hij kwam een avond bij ons buurten omdat hij vroeger bij ons pap in de klas had gezeten. Hij vertelde prachtige missieverhalen van negers in hutjes, slangen en wilde dieren en dat ze daar witte mieren aten, maar dat deed ons griezelen.

In de grote vakantie moesten we aardappels rapen en als de laatste aardappelen uit de grond waren kookte ons mam stijve rijst met rozijnen als dessert bij het warm eten.

Tijdens de kermis kwam er een fotograaf die kinderen op een kermispaardje fotografeerde. Op de achtergrond de schuur waar later drukkerij Van Gerwen gevestigd was. Foto 1954.

In de winter schaatsten we op *de Blauwe Scholk* en als het kon schotsen-lopen zonder een nat pak te halen of slootje springen met een lange stok, ook spannend of je de overkant zou halen zonder in het water te vallen. Ik ging naar de kleuterschool in *Domus Nostra* (dat toen nog niet zo heette). Er waren twee

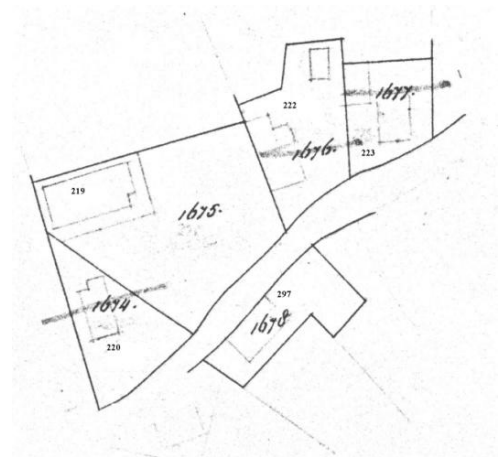
klaslokalen en twee bewaarschoolzusters, Maxima en Adriana.

De gebroeders Oerlemans woonden ook in een boerderij; een van de gebroeders teelde elk jaar viooltjes voor op de kerkhof.

De grote brand van 1865

Boschpad 44 en omgeving

Hieronder staat hulpkaart 63 van sectie B van het kadaster van Den Dungen afgebeeld. Daarop staan 5 verdwenen huizen. Het zijn B219, B220, B222, B223 en B297. De eerste twee stonden langs d'n Boschpad, de volgende 2 aan de westkant van de Brabantslandstraat en de laatste aan de oostkant van datzelfde Molkströtje.

Hulpkaart 63, sectie B Den Dungen, 25 juli 1865. De straat dwars door de figuur is de Brabantslandstraat ofwel de Kleine Litsestraat. De 2 linker huizen lagen aan d'n Boschpad.

De plattegrond van 3 van deze huizen wijst op een hoekhuis. Dat is ook te zien op het plan van 1832 (hiernaast).

De eigenaren van deze 5 huizen in 1832 en in 1865 staan in de tabel hierna¹³.

- B219 Willem van der Merendonk;
Willem van der Merendonk (of zoon Klaas);
- B220 Jan Ant. van de Westelaken;
Wilhelmina van de Westelaken;

- B222 Gerardus van Grinsven; Gerardus Schouten;
- B223 Leonardus van Kempen; Leonardus van Kempen;
- B297 kinderen Delis van der Merendonk; Antonie Delis van der Merendonk en Geertruida van der Merendonk vrouw van Piet van der Steen.

Het kadaster geeft in geen enkel geval aan waarom de huizen in 1865 zijn verdwenen.

Het jaarverslag van de gemeente Den Dungen over 1865 wijt deze brand van 26 juni aan onvoorzichtigheid. Het zal toen wel zuiden- of zuidwestenwind geweest zijn.¹⁴

Een detail van de eerste kadasterkaart uit 1832. De Brabantslandstraat vanaf nr 27 (bovenaan, B294) tot aan 35 (onder, B302) is afgebeeld. geheel beneden in de figuur van links naar rechts d'n Boschpad.

De panden waren verzekerd.

	gulden	maatschappij
B219	1300	Zutphense
B220	900	Haagsche; en 42 gulden schade voor de schuur
B222	1800	Maagdenburger
B223	1150	Haagsche
B297	500	Securitas ¹⁵

Na de brand werden de percelen bouwland (bij de laatste 4) en tuin (bij B219) omgenummerd tot B1674 t/m 1678. Drie van de huizen werden herbouwd.

	na de brand	na de herbouw
B219	B1675	-
B220	B1674	B1690
B222	B1676	B1694
B223	B1677	B1695
B297	B1678	-

De bewoners in 1865 waren allen landbouwers. De door hen geleden schade aan de inboedel bedroeg in totaal 3982 gulden. Hun personeel werd voor 180 gulden benadeeld.

bewoners en schade (in guldens)

B219	Klaas van der Merendonk; 855 en 10 (meid),
B220	Ant. van de Westelaken; 370,
B222	G. Schouten; 233 en 20 (meid),
B223	W. L. van Kempen; 1697 en 150 (knecht),
B297	Willem Kusters; 207 en Lambert van den Borne; 620.

De adressering was:

	in 1865	na 1961
B219	A17	-
B220	A18	Boscheweg 44
B222	A24	Brabantslandstraat 34
B223	A25	Brabantslandstraat 32
B297	A21, A22 en A23	-

De bewoners waren blijkens het bevolkingsregister van 1861¹⁶:

A17

Klaas van der Merendonk, landbouwer, 34 jaar; na de brand woonde hij bij zijn zuster Helena.

Henrica van Grinsven, meid, in 1868 naar Schijndel vertrokken.

Antonij Venrooij, knecht, in 1867 naar Den Bosch vertrokken.

A18

Maria Smulders, naaister, 52 jaar. Na de brand woonde ze in huis nr 14 bij Antonia Venrooij, die in juli stierf.

A22

Peter Cleerdin, landbouwer, 40 jaar, en

zijn vrouw Maria van Gestel, 50 jaar.

Hun zoon Marinus, 6 jaar. Ze vertrokken naar Rosmalen.

A23

Willem Kusters, 37 jaar, en zijn vrouw Cornelia den Otter, 24 jaar, beiden dagloners.

Hun kinderen Christiaan, 3 jaar, en Wouter, 1 jaar. Na de brand gingen ze naar huis nr 9.

A24

Gerard Schouten, 29 jaar, en zijn vrouw Helena van der Merendonk, 40 jaar, landbouwers.

Adriaan van Grinsven, neef van de overleden weduwe Allegonda van Grinsven, dagloonster.

Adriana Schellekens, meid. Willem Sleutjes, knecht.

A25

Francien van den Mughevel, 78 jaar, weduwe van Lenaart van Kempen.

Haar neef Jan van Grinsven.

Maria van Grinsven, meid, 22 jaar, die later met Adriaan van der Donk trouwde.

Adriana van Grinsven, meid.

Boschpad 44, waar het winkeltje van Schouten was. Foto 596 uit 1967.

Brabantslandstraat 32, waar Harrie van Dielisse van der Donk woonde. Foto 708 uit 1968.

Brabantslandstraat 34, waar Toon Kapteijns woonde. Foto 94 uit 1961.

Het winkeltje van Jan en Leentje Schouten

Boschpad 44

Jan Schouten trouwde in 1894 met Leentje van Griensven uit Sint-Michielsgestel. In het bevolkingsregister van Den Dungen 1880-1900 staat dat Jan van beroep timmerman en Leentje winkelierster was.¹⁷ Men mag aannemen dat Leentje tussen 1894 en 1900 een buurtwinkeltje begon.

Het winkeltje stelde niet veel voor. De klanten kwamen door de voordeur rechtstreeks in den herd waar in een hoek een toonbankje stond met daarop een weegschaal. Voor de ramen naast de deur stonden stopflessen met snoep uitgesteld. Veel kruidenierswaren werden afgewogen verkocht.

In de dertiger jaren moest er van de warenwet een tussenschot komen om de winkel van de herd af te scheiden.

Omstreeks 1914 kwam een vertegenwoordiger van de firma A. de Leeuw, koffiebrander en grossier in levensmiddelen uit Den Bosch, bij de Dungense winkeliers [en dat waren er 18] langs om bestellingen op te nemen. Uiteraard kwam hij ook bij Leentje. Om een klein beetje een idee te krijgen van wat ze zoal verkocht

zijn de debiteurenrekeningen van de firma De Leeuw van de eerste drie maanden van 1914 onderzocht. Daaruit blijkt dat ze toen heeft ingekocht 200 pond meel, 100 pond havermout, 10 pond melis (broodsuiker), 10 pond vermicelli, 1/3 pak kindermeel, 10 pond peekoffie, 5 pond koffie, 1 pak victoria, 2 pond flikjes, 2 pond ulevellen, 4 pond zwarte ballen, 9,4 pond javaantjes, 5 pond sporta (een snoepsoort), 2 pond steekjes, 1 doos pudding, 12 pakken soda, 1 riem papier, en 22 liter raapolie.

Leentje overleed in 1936 en dochter Bertha nam de winkel over. Donderdags ging ze bij de klanten bestellingen ophalen. An van der Aa, die in 1937 op 14-jarige leeftijd de dienstmeid werd, moest de bestellingen rondbrengen. Ook de kinderen uit de buurt kwamen in het winkeltje om hun zakcentje te versnoepen. In 1942 hield het winkeltje op te bestaan. Grad, die landbouwer was geworden, trouwde in 1948 met An en ze bleven in het ouderlijke huis wonen en boeren tot omstreeks 1950.

Het gezin Schouten omstreeks 1918. De boerderij op de achtergrond is Brabantslandstraat nr. 34. Achterste rij staande: Bertha (1905); Fien (* 1896); Drieka (* 1901); Mien (* 1899); Door (* 1894, zuster Theodulia, trad in bij de zusters J.M.J.). Voorste rij, zittend: Grad, landbouwer (* 1903); vader Jan, timmerman (* 1864); Harrie, timmerman (* 1911); Christ, timmerman (* 1898); een bloemetje; moeder Leentje, winkelierster, (* 1867); Marie (* 1908). Foto mevr. A. Schouten - Van der Aa.*

Harrie Schakenraad (1941-2007)

Flaas 1

door Ciska Schakenraad - van der Sanden

De viswormkwekerij is ontstaan als neventak bij de melkveehouderij en de zeughouderij.

De wormen werden gekweekt in bakken binnen waar ze 6 weken eitjes konden afzetten.

Na 6 weken werd dit herhaald en zo kon je door blijven gaan. Je krijgt zo per bak wormen van ongeveer dezelfde maat bij elkaar. Na de 6 weken werden de grote wormen eruit gehaald en de eitjes werden buiten in de grote bakken gedaan waarna ze uit konden groeien tot een volwassen worm. De volwassen wormen werden eruit geraapt en verkocht aan de groothandel of rechtstreeks aan de

vissers. De wormen werden ook wel springpieten genoemd. Het kweken van wormen heeft Harrie ongeveer 17 jaar gedaan. De vissers uit de omgeving wisten hem te vinden waarmee hij vooral in het voorjaar en de zomer zijn verzet had.

Harrie Schakenraad†, foto gemaakt in 1995.

Het huis van Schakenraad

Boschpad 52

Elk huis heeft zijn geschiedenis en soms is deze pas na veel zoek te rekonstrueren. Kijk maar eens naar Boschpad 52. Antonis Hermans Pulsers, die in 1712 overleed¹⁸, en timmerman van beroep was, verkreeg aan de Keerse straat (nu Bosscheweg geheten) 2 naast elkaar gelegen percelen:

A. In 1681 een huis, hof, boomgaard en ander aangelag, 2 ½ lopense, van de erfgenamen van Willem Mathijssen van der Merendonk.¹⁹

B. In 1692 een *welgelegen* perceel akkerland daarnaast.²⁰

Dat huis was in de 15^e eeuw van Aart van den Steen geweest²¹, van Henrik van den Steen²², en van Gerard Jacob Gerits²³. Peter Engberts van Griensven kocht het huis in 1503.²⁴ Later in de 16^e eeuw was Willem Andriessen van Griensven²⁵ eigenaar; zoon Jan erfde het in 1586.²⁶ De *hofstad daerop een huijs te staen placht*²⁷ werd tussen 1630 en 1636 opgebouwd met *een drye gebont huijsinge*²⁸ en verkocht aan Jan Willem Thijssen van der Merendonk.²⁹

Rutger en Adriaan zonen van Willem Thijssen kochten het als een esthuis³⁰ en droegen het tenslotte aan Antonis Pulsers op.

Dat akkerland was in de 14^e eeuw een huis geweest van Gerit Gerits van Zanbeke³¹, van Aalbert Willems van Beke³², van Roelof Aarts Vrients³³, van Henrik Grove³⁴ en werd in 1402 verkocht aan Gerit Jan Vrancken.³⁵ In 1637 erfde Jan Jan Arien Spierings *een oude huiswerf* van 5 lopensaten³⁶. De erfgenamen verkochten het land aan Antonis Pulsers. Antonis voegde beide percelen samen (B181 plus 182). In 1709, na de dood van zijn vrouw Judith, brak men het oude huis af en werd in de westelijke hoek van het akkerland een nieuw huis opgetrokken³⁷, dat volgens het verpondingsboek van de heer Van Engelen in Den Bosch was.

Boschpad 52 op foto 225 uit 1962.

Detail van de kadasterkaart van 1832. Het huis dat nu Boschpad 52 is wordt met B181 aangegeven. De stoep op de Keer staat linksonder in de straat. Rechtsboven zijn enkele huizen van de Flaas getekend.

Zo zag onze boerderij er uit (Piet Schakenraad schrijft verder) toen ons Pap en Mam trouwden, alleen was er toen nog geen harde weg en heette de straat nog Boschpad.

Een dag voordat ons pap en mam gingen trouwen huisden Oma, tante Bertha en Drieka over naar hun nieuwe huis Bosscheweg 50. Tussen hun huis en ons huis liep *d'n hofpad* waar wij vaak op en neer liepen om een snoepje te gaan halen.

Voor ongeveer 1965 hadden we zelf nog geen TV en waren dus veel buiten te vinden. Alleen zaterdagmiddag mochten we altijd TV kijken bij de burens, Jos en Marie Smits op Bosscheweg 54. O.a. *Polly, Ivanhoe, Het geheim van*

de oude molen, en meer van deze spannende series.

In 1967 is de boerderij zoals afgebeeld vanwege de slechte staat, helaas maar begrijpelijk, grotendeels afgebroken en herbouwd met een pannendak. Het woongedeelte is toen blijven staan en er is een nieuwe muur omheen gezet.

In 1984 is het stalgedeelte verbouwd tot woonhuis Bosscheweg 52A.

In 2004 is het voorhuis, Bosscheweg 52, helemaal afgebroken vanwege vochtoverlast en opnieuw opgebouwd. Om de gehele boerderij is toen een nieuwe muur gezet en een nieuw pannendak gelegd.

Vlnr: Riekie, Piet, Annie en Corrie. Mechie was toen nog te klein om buiten te spelen.

Ons gezin in 1961. Vlnr: Harrie Schakenraad, Corrie, Riekie, Annie, Mechie, Lien Spierings en Piet. Foto P. den Ottolander, Eindhoven.

Zoals op bovenstaande foto is te zien hadden we 3 kippenhokken, een kalverhok en ook 2 paraplu's (1 afgebeeld) om het hooi en strooi onder te pakken. Op de achtergrond zie je nog een gedeelte van het dak van de boerderij van Toon en Greet van Boxtel (Flaas 11). Toen de beide paraplu's zijn gesloopt, zijn de palen als hoekpalen voor de veldschuur gebruikt. Deze staan er nu nog!

Smits en Van der Heijden van den Boschpad

Boschpad 54

Eerste communie van Jetje Smits in 1951. V.l.n.r. oma Ciska Langens (1870-1968), opa Marinus Smits (1889-1955), overgrootmoeder Gijsberdina van Heck (1865), ons Jetje (*1944), vader Jos Smits (1918-2009) en moeder Lucia van der Heijden (1918-1954). Foto Rien Smits.*

Asperges steken in 2009. Jan van der Heijden en zoon Wiljam.

Jan van der Heijden werd geboren in 1944 aan de Beekkant, Hij trouwde in 1969 met Rieky Oerlemans, geboren in 1947 op Haanwijk. Samen namen ze het tuinbedrijf aan de Boschweg over. Het was in een tijd dat er vanuit de NCB sterk aangedrongen werd op intensivering en specialisering. Jan zag dat niet zo zitten. Hij volgde zijn eigen weg: die van eigen teelt en eigen verkoop. Jaren lang stonden ze met hun producten op de Tilburgse markt. Begin van de negentiger jaren kwam er de boerderijwinkel bij. Drie jaar geleden besloten

ze om niet meer te *mèrten* maar zich volledig toe te leggen op de verkoop in de winkel.

Het bedrijf bestaat ongeveer uit 7 hectare vollegrond plus een onverwarmde kas, waar een grote diversiteit aan groenten en fruit wordt verbouwd. De grotere teelten zijn asperges, vroege aardappelen, winterwortelen en snijbonen. In de kas staan aardbeien, tomaten, komkommers en frambozen. De kleinere teelt bestaat onder andere uit prei, spruitjes, kolen, kapucijners, spekbonen, boterbonen, tuinbonen, peultjes, doperwt en rabarber.

De achterkant van Boschpad 54; repro Van der Wal 1 februari 1974; foto Rien Smits.

Marinus van der Steen en Hanneke Broeren

Boschpad 56-58

door Bea van Gestel - Van der Steen

Mijn vroegste herinneringen aan mijn ouderlijk huis op den Boschpad zijn die van zomers waar iedereen op d'n dijk voor het huis zit, koffie drinkend of in de weer voor een of ander spelletje. Tante Riek met haar huishouden, ons oma en opa en wij met z'n allen. Genietend van de zon.

Ons oma en opa kregen vaak bezoek van de broers en zussen Broeren en Van der Steen. Deze oudtantes en -omes bleven in de regel mee-eten en wij als kinderen mochten dan om de beurt ook in oma's kamer mee-eten. Fantastisch vonden wij dat.

Het was ook uitermate spannend om, als oma en opa bezoek hadden, door de kieren in de zolder in oma's kamer te kijken en te luisteren. Het woonhuis werd verdeeld door een enorme lange gang dwars door het huis. Aan de ene kant van de gang was oma's kamer en een doorgang naar Tante Riek, de kelder en de trap naar de zolder. Aan de andere kant van de gang lag onze huiskamer en de ouderslaapkamer. Aan het einde van deze lange gang zat aan de linkerkant nog een kleine ruimte waarin vroeger vlees gerookt werd. Later is dit afgebroken.

Na de bijkeuken (hier werd vroeger in een grote ketel was gekookt) kwam de stal.

Onze pa had een kleine dertig koeien en is, toen er na de koeltank steeds meer geïnvesteerd moest worden, vroeg gestopt met boeren. Er was een grote kelder waar vroeger de aardappelen, appels en inmaak bewaard werd. De bedstee waarin ons pap vroeger sliep (onder de trap) is lang intact gebleven.

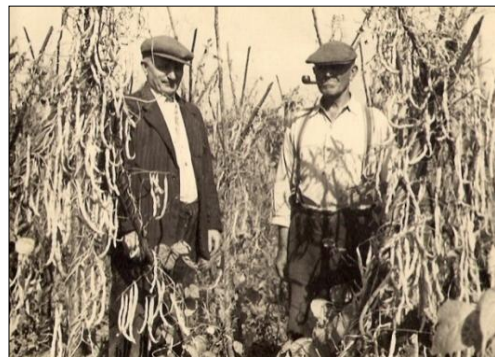
De grote zolder had een aantal kamers aan de kant van Tante Riek en aan onze kant ook nog enkele kamers voor ons jongens en de meiden. Het middenstuk was een open ruimte. In de zomervakantie kwamen er vaak nichtjes uit Zeeland logeren en was het altijd een drukke en gezellige boel. Ook familie uit Limburg kwam vaak in de zomer over. Wij keken hier altijd erg naar uit. De grote schoonmaak was ook een apart gebeuren. Onze tante uit Zeeland kwam dan altijd over om te helpen. Er is in die jaren heel wat gewit, behangen, geklopt en geboend.

Een jaar of 12 geleden heeft mijn jongste broer de boerderij gekocht. In het begin dat hij daar met zijn jonge gezin woonde haalde Hetty op een middag haar oudste zoontje Rik uit bed toen zij op de trap voetstappen hoorden. Rik zei nog tegen z'n moeder *daar komt oma aan*. Maar wie er kwam; niemand. (Bij navraag was oma op dat moment niet thuis) Toen Hetty dit een keer vertelde kwamen de verhalen los. Als kind hebben wij op zolder bijna allemaal iets eigenaardigs meegemaakt. Een nichtje zag regelmatig een monnik aan het voeteneind van haar bed zitten. En als wij op bed lagen hoorden mijn zussen en ik regelmatig een kastdeur opengaan, en kwam er 'iets' of 'femand' de slaapkamer in om ons zachtjes bij de schouder aan te raken en vervolgens weer te verdwijnen. Het frappante is dat wij dit niet van elkaar wisten maar dat dit pas verteld werd toen Hetty met haar verhaal op de proppen kwam, bang om voor fantast versleten te worden. Na het vernieuwen van de hele bovenverdieping zijn er geen eigenaardigheden meer voorgevallen.

Marinus van der Steen Antoonzn * 13 april 1884, † 4 december 1971. x 1915 Hanneke Broeren Pietdr * 5 april 1885, † 25 januari 1976.

Hanneke Broeren omstreeks 1910. Foto mevr. Riek Rijken - Van der Steen.

Marinus van der Steen (met pijp) en Kees van Thiel als controleur van de bonen voor de fabriek wegens contractteelt. Foto Riek Rijken - Van der Steen.

Marinus van der Steen en Hanneke Broeren bij hun 50-jarige bruiloft in 1965. Foto Annie van Engelen - Van der Steen.

Marinus van der Steen en Hanneke Broeren met de bruidjes. Links van het bruidspaar: v.l.n.r. Lucy Smits, Rita van Doorn, Mieke Schouten, Sjan Sleutjes, Anja van den Braak en Paula van Alebeek (zittend). Rechts van het bruidspaar staan v.l.n.r. Anja van der Steen, Corrie Schakenraad, Maria van de Veerdonk, Maria Verhagen, Margaret van de Veerdonk en Annie Schakenraad, zittend ? en Riekie Schakenraad. Foto mevr. A. van Engelen - Van der Steen.

Het huishouden van Keer A1

Boschpad 60

door Anny van Engelen - Van der Steen

Het huis waar ik en mijn 5 broers en 3 zussen geboren zijn en dat ons pap en ons mam bewoonden vanaf hun trouwdag in 1939, bestond uit den herd, de kamer met 2 bedsteden waar wij als kind in sliepen, een klein achterkamertje, de geut, de opkamer en toogkelder, de zolder en vanaf de geut een toegang tot de koeienstal, en tenslotte het café. Het was primitief, geen water, geen electriciteit. Water kwam uit de pomp en voor licht waren er olielampen. Koken deden we in de winter op zo'n brede Belgische plattebuiskachel, in de zomer op petroleumstelletjes. Dat er nooit geen brand is geweest met zo'n oud huis met strooien dak mag wel een wonder heten. Op zondagavond moesten we de grote ketel op het fornuis dat voor op stal stond vullen met wa-

ter, meestal ik pompen en onze Broer emmer voor emmer naar dat fornuis dragen. Dan een musterd hout van buiten halen en dit moest in den herd in een gat gestookt worden, zodat de was die in de ketel ging met groene zeep gekookt kon worden. Een nacht in de week blijven staan en dan met plank en borstel schrobben, spoelen, op de bleek, spoelen, uit laten druppen op de schraag en 's woensdags drogen.

In de zomer ging het wel, maar 's winters vrozen je vingers er af op dat kouwe gutgat. Spoelen deed je trouwens buiten, weer of geen weer, je hield de was soms bevroren in je vingers.

Er was maar 1 stookgelegenheid in huis en dat was die kachel in de kamer. Er waren sta-

len waslijnen boven aan de zolderbalken en altijd hing er was boven te drogen.

's Winters moesten onze jassen bij de kachel hangen en de klompen er boven op, waren ze lekker warm als we naar school gingen. Daar deden we meer als een half uur over want we gingen iedereen op den Boschpad ophalen, dus de groep werd alsmaar groter.

De winteravonden waren overal koud in huis, we kregen dikke jassen en een gestikte deken op onze schudbedden. Soms werden we wakker met sneeuw op het bed en dan die prachtige ijsbloemen overal op de ramen. Brrr maar mooi.

De huiskamer was warm, een mand hout naast de kachel, soms ook wat kolen, en altijd kwam er iemand buurten. Ik herinner me de winteravonden vooral als gezellig. Er stond elke avond een grote pan chocolademelk op de kachel (*we ha'n romme zat*) en vaak nam papa z'n accordeon en speelde daarop, wij meezingen met de liedjes van het seizoen.

Foto gemaakt tussen 1955 en 1960.

Zaterdags de grote zinken teil in de huiskamer voor de kachel, koud water erin, een moor kokend water erbij en dan om de beurt in de teil, tot we de tienerleeftijd kregen en ieder van de ouderen zich met een emmer water ging wassen. Ons jongens altijd op stal bij de koeien waar het ook warm was.

Onze Henk had op een koude zaterdag zijn wekelijkse wasbeurt gedaan, maar het ondergoed kwam hij rillend van de kou in de huiskamer aantrekken. Hij ging met de rug naar de kachel staan, boog zich voorover en zijn billen verbrandden aan de gloeiend hete plattebuis.

In de maand november werd er geslacht, varken onderste boven aan de leer, met 2 pannetjes eronder om bloed op te vangen. Dat varken stond

dan in den herd, wachtend op de keurmeester die er dan wat stempels op zette. Dan pas kon het verwerkt worden tot zult, spek, *kooikes* en worst. De dag van de slacht kregen we bij het brood gebakken hersens (vieze vette troep) en heel het huis stonk en was vet.

Ons pap teelde ook pronkbonen; na het plukken werden ze in jute zakken gedaan en naast de kachel gezet om daar een paar weken te drogen. Na het drogen ging een grote tafel voor het raam en met zijn allen rond de tafel om de bonen te sorteren. Weken werk en troep in huis. Dan gingen ze naar de veiling op het Maaskantje.

Zo ging het ook met de eieren. Op maandagmorgen eieren sorteren op grootte en dan naar de eerveiling op het Maaskantje.

In februari na schooltijd in den boomgaard houtjes rapen; dat was snoeihout dat papa eerder die dag gesnoeid had (ook een koude vervelende klus).

Wanneer het onweerde in de nacht moesten ons jongens die inmiddels op zolder sliepen, hun beddengoed mee naar beneden brengen, in de kamer op de grond leggen, en daar verder slapen. Bliksemingslag en daardoor brand was een groot risico en de jongens zouden dan nooit meer van zolder kunnen komen. Mijn ouders waren trouwens erg bang van onweer en de eventuele gevolgen daarvan.

Dan waren er in de jaren 50 de Pax-Christitochten, die hadden om de paar jaar het rustpunt bij ons op de dijk; honderden jongeren tegen de dijk. De organisatie daarvan had ons mam gevraagd of zij voor koffie en thee zou zorgen. Dezelfde ketel op stal waar wekelijks de was in werd gekookt ging nu vol water en aan de kook gebracht, ze nam 5 romtuiten, gooide er een heel pak koffie in, en we hadden 30 liter koffie. Zo ook met de volgende bussen. De volle romtuiten werden tegen de dijk aangezet met een pollepel erin. Pax Christi was er blij mee.

Het exterieur van toen is zeker aan de voorgevel niet veel veranderd, alleen de cafédeur is eruit gehaald en later is er een raam voor in de plaats gekomen. Op het bovenlicht van de cafédeur stond geveerd "A. v.d. Steen - café".

In 1939 werden Toon en An van der Steen de uitbaters van café de Keer; opname uit 1946.

Daarvoor lag een bijzondere steen, het was een grafzerk die in het midden niet meer te lezen was, maar aan de zijkant waren duidelijk letters en cijfers te zien met het jaartal 1638. Veel klanten probeerden eerst te ontcijferen wat er op die steen stond voor ze naar binnen gingen. Nooit geweten waar die steen gebleven is; hij is verdwenen na 1973.

Schuin tegenover de deur stond een grote kruidnagel, daaronder de pisbak voor de klanten. Hij bestond uit 2 planken, haaks op elkaar staand, niemand zag iets daar onder die struik en de seringenboom bloeide elk jaar volop.

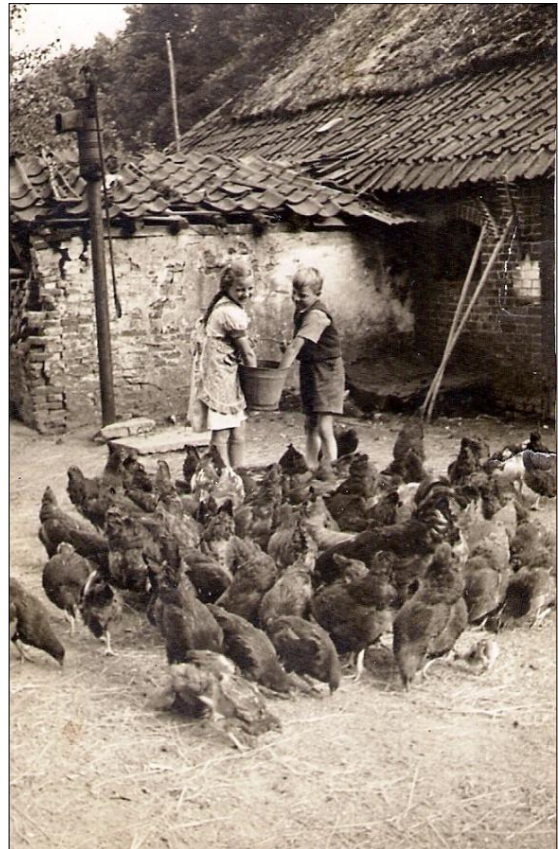
Aan de zijkant van het huis, wanneer je op de dijk was, was het geutraampje en de staldeur. Onder het raampje het gutgat, wat inhield dat daar een diepe ketel ingegraven was, die dagelijks geleegd moest worden, en op wasdag verschillende keren. Rot karwei, emmer voor emmer legen tegen de dijk, zolang het geen vorst was. Wel omslachtig, maar het ging goed; bij vorst vroom alles vast.

Haaks op de zijkant van het staldeurtje stond een gebouwtje met de plee, het zandhok en het schuurhok.

De plee, spreekt voor zich, was een plank met een gat erin. Een grote ruimte met plavuizen vloertje. Ook hierin speelde de vorst een vervelende rol, want de hoop poep werd alsmaar groter. Wat was het voorjaar een verademing. Iedere zaterdag de opgespaarde kranten in stukken knippen van 20 x 20 cm. Ik deed liever scheuren, dat ging vlugger. Die stapel geknipte stukken krantepapier gingen aan een grote spijker in de plee, werkte toen prima en als je daar toch zat had je eerst nog wat te lezen.

Het zandhok ernaast werd 1x per jaar gevuld met wit zand waar de vloer van café, herd en kamer mee werd gezand, liefst in patroon. In het schuurhok lag vuil witzand; daar werden de romtuiten en melkemmern mee geschuurd,

gespoeld en op een rek te drogen gezet. Dit moest elke dag gebeuren, later deed de melkfabriek Sint Jan de bussen spoelen.

Annie en Broer, de 2 oudsten. Links van hen de deksel van de beerput met de gierpomp. In het aanbouwtje was het schuurhok en de plee.

Toon was lid van "de gelapte broeken" in 1946.

Toon van der Steen als melkventer in Den Bosch in 1946.

An tuirt de mien. Ca 1946.

het café

Meestal was het café door de week gesloten, in de winter veel te koud, en kwam er toch een klant om een borrel, dan ging deze gewoon in de verwarmde achterkamer zitten. Uitgaansavonden? Nooit van gehoord, dus ook op zaterdagavond gesloten.

Maar op zondag na de leste mis kwamen klanten een borrel pakken en een kaartje leggen. Dan was het druk, soms wel 12 of 14 klanten, meestal mensen van den Boschpad en iedere zondag ook mijn opa Van der Steen. Sluitingstijd van 23 uur, maar ach, we woonden ver achteraf, dus soms wel een kwartier later. Dorpsagent Nagtzaam kwam wel eens poolshoogte nemen en papa is door hem wel eens op de bon geslingerd. Dat gebeurde nooit meer, want de klanten die nog geen zin hadden om naar huis te gaan werden naar de huiskamer gebracht en daar werd de avond doorgezet tot het soms weer licht werd.

Vaak moest ik op zondagavond om kwart voor elf een grote pot koffie zetten en 30 eieren koken voor de vaste klanten in de huiskamer.

Er was een dubbeltjespot in het café die 's maandags 's avonds gelicht werd door ons pap en Harrieke van Boxtel en het was echt een dubbeltjespot. Als er iemand een gulden indeed had deze royaal gespaard. De bedoeling was om met Dungen kermis een extra centje te hebben.

Dan was er ook nog de jagersvereniging die in november op hazen en fazanten ging schieten in de polder. Hun honk was ons café. Vol modder, nat en koud kwamen ze binnen, gooiden alle modderlaarzen, fazanten, konijnen en hazen op een hoop en dan borreltjes drinken om weer warm te worden. Ook deze groep had een teeravond en die bestond na het borrelen uit 8 of 10 worstebroodjes per persoon.

Niet te vergeten de rikavonden die door harmonie Wilhelmina georganiseerd werden, voor nieuwe uniformen. Het inschrijfgeld of zoiets voor de harmonie, het gelag voor de kastelein. Dat waren nog eens avonden, het café, den herd en de huiskamer zaten vol, gemiddeld 80 kaarters. Een keer is het gebeurd dat er 120 waren.

Ons café was niet groot van oppervlakte, ongeveer 7 x 10 m, met een groot biljart in het midden. Buffet en toog, grote potkachel en 4 tafels en stoelen en nog wat losse stoelen aan de kant, en een prachtige koperen tap die iedere week gepoetst moest worden. Het café is in 1960 opgehouden, papa had er genoeg van.

Het interieur van het café toen er 4 kinderen waren. Tinie (1941), Annie (1940), An van der Veerdonk, Toon van der Steen, Rien (1944) en Henk (* 1943). Rechts de tapkast, links de biljartkeuën. Achter Toon staat de buffetkast . Foto mevr. Annie van Engelen - Van der Steen.*

*Vier geslachten; v.l.n.r. Annie van der Steen (*1940), haar moeder An van der Veerdonk (* 1919), haar overgrootmoeder Helena van Vugt (* 1860 Sint-Michiëlsgestel) en haar opoe Drieka Kuipers (*1886 Sint-Michiëlsgestel, trouwde met Marinus van de Veerdonk, † 1950 Den Dungen), in 1943/1944.*

Boomkwekerij Van den Berk

Bossheweg 57

door Isabelle van den Berk-Schakenraad

In 1968 zijn wij, Pieter van den Berk uit Sint-Oedenrode (Boskant) en ik, Isabelle Schakenraad uit Boxtel (Lennisheuvel), op zoek naar een huis of nog beter een stukje grond (want zelf bouwen vond Pieter wel het summum).

Waar vind je grond? En is het betaalbaar?

Mijn vader Huub Schakenraad geboren op den Boschpad in 1910 had wel een idee. Hij zei: *Ik heb nog grond liggen aan den Boschpad, maar die heb ik verhuurd aan onzen Harrie en een stuk aan Driekske van Alebeek, ik ga proberen of ze die grond voor jullie laten liggen.*

Harrie Schakenraad wilde zijn huur nog 4 jaar voortzetten maar Driekske zei: *Die jongelui kunnen niet zo lang wachten en ik heb die grond eigenlijk niet meer nodig dus laat ze hun gang maar gaan.*

Dat was echter makkelijker gezegd dan gedaan. De gemeente Sint-Michielsgestel (die kant van de Bossheweg was toen Sint-Michielsgestel) vond dat het gebied voorbij de dijk een agrarisch gebied moest blijven en een particulier er dus niet mocht bouwen. Dat was dus een probleem.

Bij Pieter thuis hadden en hebben ze een boomkwekerij waar 3 broers de scepter zwaaiden en Pieter (* 1945) had op 16- jarige leeftijd besloten om machinist te worden en de bomen vaarwel te zeggen.

Hij besloot ter plekke om de bomen nog een kans te geven en meldde zich aan bij de Kamer van

Koophandel als boomkweker aan de Bossheweg.

Het jaar daarop stond een gedeelte van ons plekje vol heesters en bomen. Ook begonnen wij ons droomhuis te bouwen en in 1970 trokken wij daarin.

Pieter werkte als machinist en in zijn vrije uren was hij boomkweker.

Overdag hielp ik de klanten, ik zal nooit vergeten dat ik op een dag mijn eerste 100 gulden gebeurd had door het verkopen van plantjes terwijl ik het verschil tussen een Berberis en een Potentilla niet kende, maar als je schik hebt in wat je doet leer je snel en ik leerde snel.

Na een paar jaar kregen wij het achterste stuk grond erbij, dat Harrie Schakenraad in huur had. Nu konden wij ook dat stuk volzetten met door ons zelf gestekte planten, vooral coniferen want in die tijd wilde iedereen coniferen zetten en daar speelde Pieter mooi op in. Het bedrijf groeide en Pieter heeft zijn machinistenbaantje neergelegd en was vanaf 1975 voltijds boomkweker wat hij met hart en ziel is blijven doen.

Onze zoon Pedro deelt die liefde voor ons bedrijf. Een paar jaar geleden heeft Pedro de boomkwekerij van ons overgenomen en samen met zijn vrouw Annette runt hij nu Boomkwekerij van den Berk bv.

Het is een prachtig bedrijf geworden en ik geniet op afstand hoe Pedro en Annette er mee omgaan.

De redactie dankt Theo Cooijmans voor het beschikbaar stellen van gegevens uit zijn bidprentjeskollektie.

Noten

- ¹ Gemeentearchief Den Dungen (GADD), toegang BHIC 5038, inv.n.r. 1096, Bouwvergunning nr 150, Hinderwetvergunning nr. 18.
- ² bouwvergunningen Den Dungen, J. Cooijmans 1959.
- ³ GADD 1940-1995, inv. nr 251.
- ⁴ Zie foto 594 in fotoboek Den Dungen, *Bekijk het maar!*
- ⁵ Brabants Dagblad 23-5-1985.
- ⁶ GADD, toegang BHIC 5038, inv. nr. 1096, mapje 171.
- ⁷ zie Dungense Historien, **1** (2007), blz. 35.
- ⁸ St.-Michielsgestel kadaster B997 > B1583 > B1649 + B1650 + B1651; hulpkaart sectie B nr 55.
- ⁹ B1649 + B1650 > B2073 + B2074; hulpkaart sectie B nr 150.
- ¹⁰ GADD 1940-1995, inv. nr. 1279, 6 augustus 1967.
- ¹¹ Collectie Erwin Verzandvoort, map Dungense religieuzen, Pater Bert Sleutjes; Brabants Dagblad, 6-6-1984.
- ¹² "Willem" heette Willemier.
- ¹³ legger kadaster 1832, resp. de artikelen 178, 318, 100, 154 en 176; legger (1865) resp. de artikelen 178, 900, 842, 154 en 696.
- ¹⁴ GADD 273.
- ¹⁵ los papier in GADD 273; afgedrukt in Het Griensvenneke **19** (1994), blz 53.
- ¹⁶ GADD toegang 5038, inv. nr 924.
- ¹⁷ BHIC, Den Dungen, Bevolkingsregisters Den Dungen, nr. 925, 1800-1900. Met dank aan Mevr. An Schouten - Van der Aa voor het ter beschikking stellen van de foto en voor mondelinge informatie.
- ¹⁸ Genealogie van Den Dungen (GDD) blad 1790.
- ¹⁹ R1674, f 263v, 8-5-1681.
- ²⁰ R1682, f 268v, 14-10-1692.
- ²¹ R1203, f 56, 19-3-1433.
- ²² R1225, f 411, 17-6-1455.
- ²³ R1231, f 192v, 5-3-1461.
- ²⁴ R1272, f 114, 9-11-1503.
- ²⁵ OSA 1589, ongef. 1553.
- ²⁶ R1849, f 455, 11-12-1586.
- ²⁷ R1541, f 152v, 18-3-1630.
- ²⁸ R1548, f 518, 11-4-1636.
- ²⁹ R1559, f 266v, 7-3-1641.
- ³⁰ R1576, f 169, 31-11-1651.
- ³¹ R1177, f 148v, 1-9-1384; cijnsboek 45063, blz 37; R1178, f 126, 19-11-1390.
- ³² R1177, f 285, sexta post invocavit 1386.
- ³³ cijnsboek 45063; als noot 27.
- ³⁴ als noot 27.
- ³⁵ R1182, f 424v, tertia post octavo pinksteren 1402.
- ³⁶ R1513, f 404, 8-2-1637. Een lopensaat kan worden ingezaaid met 1 lopen zaaigoed.
- ³⁷ Dit blijkt uit N1060, akte 26, 28-5-1709.